

เอกสารประกอบการสัมมนาระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม
(Focus Group)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบความหลากหลาย ทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วันพฤหัสบดีที่ 8 มิถุนายน 2549
ณ โรงแรมปรีนซ์ พาเลซ มหานาค กรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
มิถุนายน 2549

ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

1 บทนำ

เป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 คือสังคมที่อยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน หลักการสำคัญคือการใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการพัฒนา กระบวนวางแผนจะเริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจของสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม คุณค่าฐานทรัพยากรที่มีอยู่ เข้าใจถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปกป้องภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ การสร้างฐานรากที่มั่นคงเข้มแข็ง การใช้โอกาสและปัจจัยแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดการยกระดับและเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพอย่างเป็นลำดับขั้น เป็นการพัฒนาที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีภูมิปัญญา มีภูมิคุ้มกัน และพร้อมที่จะเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้ในที่สุด

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ยุทธศาสตร์การพัฒนาจะถูกกำหนดขึ้นโดยใช้จุดแข็งของทุนที่มีอยู่ในสังคม โดยคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความสมดุลในมิติของเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของสังคมที่อยู่ดีมีสุข คือการสร้างสมดุลของการบริหารจัดการทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการฟื้นฟูและสร้างความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากร ธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ เพื่อให้ฐานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต เป็นพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างทุนทางสังคม และรักษาขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นจุดแข็งของประเทศไทย มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเชิงทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ คือระบบชีวิตที่เกี่ยวข้องอยู่ในทรัพยากรทุกอย่าง บ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ และเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกัน บริบทการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีชีวภาพ สังคมผู้สูงอายุ กระแสสุขภาพและการนิยมธรรมชาติ จะทำให้เป็นโอกาสของการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นฐานการสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคการผลิตและบริการ และใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับการสร้างนวัตกรรมที่มีมูลค่าสูงขึ้น ประเทศไทยต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างความอยู่ดีมีสุขและรักษาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับทิศทางการพัฒนาให้กลับมาสู่รากฐานที่เป็นจุดแข็งและเป็นศักยภาพที่แท้จริงของคนในสังคม อันเป็นที่มาของข้อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังว่าทิศทางการพัฒนาดังกล่าว จะช่วยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เกิดความสมดุลมากขึ้น สร้างโอกาสการพัฒนาที่เปิดกว้างหลากหลายให้สังคมและชุมชน ตามเงื่อนไขสภาพแวดล้อม ศักยภาพและภูมิปัญญาของคนในสังคม และคาดหวังว่าแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ จะกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่คนส่วนใหญ่ของประเทศ นำไปสู่ความพอเพียงพึ่งตนเองได้ และความสุขที่ยั่งยืน

2

วัตถุประสงค์หลัก

2.1 เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ และยกระดับการสร้างคุณค่า และคุณภาพชีวิตของประชาชน

2.2 เพื่อเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคง สมดุลและยั่งยืน

2.3 เพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว

3

แนวทางการพัฒนาและบทบาทภาคีการพัฒนา

หลักการสำคัญที่ใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาประการแรก คือต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติและควบคุมดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ประการที่สองจะต้องระมัดระวังการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การดำรงชีวิตของคนในชุมชน การสร้างกิจกรรมและการผลิตทางเศรษฐกิจ ให้เป็นไปอย่างรู้คุณค่าโดยการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลประโยชน์ และผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร และประการสุดท้าย คือการนำจุดแข็งและโอกาสของประเทศ คือ ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพมาสร้างกระบวนการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ด้วยการวางรากฐานการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ผสมผสานให้เกิดพลังร่วมระหว่างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

3.1 การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ การป้องกันความเสียหายของระบบนิเวศที่ไม่สามารถฟื้นคืนกลับมาได้ กรอบการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงข้อจำกัดและขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ ดูแลฟื้นฟู ดิน น้ำ ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการให้มีลักษณะกระจายอำนาจ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วม สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงและการจัดการทรัพยากร ส่งเสริมภูมิปัญญาและชุมชนท้องถิ่น ให้ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มีจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ และให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการดูแลรักษาฐานทรัพยากรอย่างจริงจัง

3.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน เริ่มจากการปรับแนวคิดและทิศทางการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐเพื่อส่งเสริมให้เกิดการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการจัดการด้านอุปสงค์ โดยปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิต ทั้งในภาคอุตสาหกรรม เกษตร และบริการให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการใช้พลังงาน และลดปริมาณของเสีย ด้วยกระบวนการผลิตที่สะอาดและปลอดภัยต่อสุขภาพควบคู่ไปกับการปรับพฤติกรรมบริโภคของคนในสังคมให้มุ่งสู่ความพอเพียงและความยั่งยืนมากขึ้น การสร้างตลาดรองรับสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการจัดการมลพิษอย่างมีประสิทธิภาพควบคุมมลพิษที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ทั้งขยะ น้ำเสีย อากาศเสีย และของเสียอันตราย เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสังคมที่อยู่ดีมีสุขตลอดไป

3.3 การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ การพัฒนาจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน คือ เริ่มต้นจากการสร้างองค์ความรู้และภูมิคุ้มกัน พร้อมทั้งป้องกันการคุกคามจากภายนอก เมื่อมีความเข้มแข็งเพียงพอได้อย่างมั่นคง แล้วจึงขยายโอกาส สร้างเครือข่าย ยกย่องภูมิปัญญาและการผลิต พัฒนานวัตกรรม จนสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระดับประเทศและการส่งออกได้ตามศักยภาพที่แท้จริง โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะเป็นการวางพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความหลากหลายทางชีวภาพที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดกระบวนการพึ่งตนเองของชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างควมมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพ จนถึงการผลิตที่อยู่บนฐานความรู้ ภูมิปัญญา และความสามารถในการจัดการของชุมชน โดยมีนโยบายการเสริมสร้างสุขภาพ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นเงื่อนไขสนับสนุนสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพ ได้แก่ บริการสุขภาพ การแพทย์แผนไทย อาหาร เกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น

สำหรับบทบาทภาคีการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ จะต้องยอมรับและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน การสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ การสนับสนุนสิทธิในการเข้าถึงและการคุ้มครองทรัพยากรของชุมชน การสร้างความสมดุลในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้วยการสร้างมูลค่าและคุณค่าจากทรัพยากรด้วยการยกระดับ ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนแบ่งปันผลประโยชน์ให้เป็นที่ยอมรับ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4

แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และบทบาทภาคีการพัฒนา

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อบูรณาการการพัฒนาที่สมดุลยั่งยืน จำเป็นต้องสร้างกลไกการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการพัฒนา ภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยมีแนวทางการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ดังนี้

4.1 การรักษามาตรฐานทรัพยากร และสมดุลของระบบนิเวศ

ภาครัฐ

(1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ และข้อมูลแผนที่ 1:4000 เพื่อใช้กำหนดแนวเขตอนุรักษ์ที่ชัดเจน กำหนดแนวทางการจัดการพื้นที่ป่าไม้ประเภทต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานภาพทางกายภาพและสังคมของพื้นที่ตามความเป็นจริง สร้างแนวกันเขตพื้นที่อนุรักษ์ จัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อป้องกันการบุกรุกขยายพื้นที่ในอนาคต กำหนดมาตรการ “คนอยู่ร่วมกับป่า” โดยให้ทำกิจกรรมสนับสนุนการฟื้นฟูรักษาระบบนิเวศ

(2) ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ปลูกป่าเสริม การสร้างฝายในพื้นที่ต้นน้ำ และปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชัน เพื่อชะลอการไหลของน้ำและรักษาความชุ่มชื้นในผืนดิน

(3) ฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยรัฐณรงค์สนับสนุนให้เกษตรกรใช้วิธีการเพาะปลูกที่เหมาะสม มีความหลากหลาย ขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน ลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว การทำไร่เลื่อนลอย และกำหนดมาตรการการลดการใช้สารเคมีการเกษตร เพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ป่าไม้

(4) กำหนดเขตการใช้ประโยชน์และกระจายการถือครองที่ดิน โดยร่วมกับท้องถิ่น กำหนดเขตการใช้ที่ดินและวางผังเมือง แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งเรื่องการทำซ้อนของแนวเขตที่ดิน และจัดระเบียบการบุกรุกใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ จัดทำระบบฐานข้อมูลและทะเบียนการบุกรุกใช้ประโยชน์ เพื่อวางระบบกระจายการถือครองให้คนยากจนมีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง และมาตรการการรักษาที่ดินที่เหมาะสมซึ่งรัฐได้ลงทุนพัฒนาระบบชลประทานไว้แล้ว ให้เป็นที่ดินสำหรับการเกษตรตลอดไป

(5) จัดให้มีหลักเกณฑ์และมาตรการควบคุมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติให้อยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ โดยร่วมกับ ภาคเอกชน นักวิชาการและท้องถิ่น

(6) จัดการน้ำอย่างบูรณาการเป็นลุ่มน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ที่เหมาะสม เพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินการเก็บกักและกระจายน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ ปรับปรุงระบบระบายน้ำ ระบบป้องกันน้ำท่วมในเขตชุมชนเมือง พัฒนาระบบพยากรณ์และเตือนภัยน้ำแล้ง อุทกภัย และดินถล่ม รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรลุ่มน้ำและองค์กรชุมชนเครือข่าย ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาการจัดการน้ำระดับพื้นที่ และการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง ตลอดจนสร้างความตระหนักในการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า

(7) ส่งเสริมการจัดการพื้นที่ทางทะเลและชายฝั่งอย่างผสมผสาน ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ให้มีการกำหนดเขตพื้นที่และหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ รวมถึงพื้นที่ที่ควรสงวนไว้เป็นแหล่งอาหารสำหรับชุมชน จัดให้มีข้อตกลงร่วมกันของภาคีการพัฒนา ในการจัดการฟื้นฟูป่าชายเลนชุมชน การเฝ้าระวังการลักลอบจับสัตว์น้ำผิดประเภท การคุ้มครองปะการัง หญ้าทะเล พื้นที่จับสัตว์น้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยง และการทำประมงชายฝั่ง รวมทั้งสร้างทักษะในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งร่วมกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน

(8) รักษาความหลากหลายทางชีวภาพและพันธุกรรมท้องถิ่น โดยสร้างธนาคารพันธุกรรมทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น รวมทั้งสร้างมาตรการจูงใจสนับสนุนให้ชุมชนทำหน้าที่ฟื้นฟู รักษาสายพันธุ์ท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ พัฒนากลไกมาตรการ ในการรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ ศึกษาเพื่อควบคุมและป้องกันชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและชนิดพันธุ์ท้องถิ่น

องค์กรพัฒนาเอกชน/ชุมชน

(1) สร้างประชาคมและเครือข่ายการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของชุมชนในการดูแลฟื้นฟูฐานทรัพยากร รวมทั้งถ่ายทอดยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรร่วมกับความรู้สมัยใหม่

(2) กำหนดกติกา หลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชนร่วมกัน เช่น การจัดการป่าชุมชน การจัดการประมง ทะเล และทรัพยากรชายฝั่ง การจัดการลุ่มน้ำ และการฟื้นฟูระบบนิเวศ

(3) กำหนดมาตรการควบคุมกิจกรรมที่คุกคามทำลายระบบนิเวศ เช่น การท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมในเขตพื้นที่อนุรักษ์ การค้าสัตว์ป่าและการเลี้ยงสัตว์หายาก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(1) ขยายบทบาทด้านการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น โดยพัฒนาทั้งองค์ความรู้ และแนวทางตลอดจนข้อตกลงการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้กับชุมชน

สื่อมวลชน

(1) สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ ให้เห็นถึงประโยชน์และการเพิ่มคุณค่าของทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรซึ่งเป็นทรัพย์สินร่วมของสาธารณชน

(2) เผยแพร่รูปแบบตัวอย่างการอนุรักษ์และจัดการฐานทรัพยากร

4.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาครัฐ

(1) กำหนดนโยบายสาธารณะที่ส่งเสริมการผลิตและบริการที่ยั่งยืนในสังคม เช่น นโยบายการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งที่ควรให้ความสำคัญกับระบบรางและการขนส่งทางน้ำให้มากขึ้น การใช้ระบบขนส่งมวลชนแทนการใช้รถยนต์ส่วนตัว เพื่อให้เกิดการประหยัดทรัพยากร พลังงานและลดมลพิษ การกำหนดมาตรการทางภาษีและราคา เพื่อดึงดูดให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภค

(2) ส่งเสริมการผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งในภาคอุตสาหกรรม บริการ และเกษตร โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ และเกษตรยั่งยืนเพื่อลดการใช้สารเคมีในภาคเกษตร

(3) กำหนดมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ทั้งทางการเงินและการคลังเพื่อดึงดูดให้เกิดการประหยัดการใช้ทรัพยากรในการผลิต และจูงใจสนับสนุนให้ผู้ประกอบการใช้เทคโนโลยีและกระบวนการผลิตที่สะอาด เช่น การเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ทรัพยากร ลดหย่อนภาษีสำหรับผู้ผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ประกอบการที่นำวัสดุรีไซเคิลมาใช้แล้วมาเป็นวัตถุดิบในการผลิต สนับสนุนการลงทุนแก่ผู้ผลิตสินค้าจากวัสดุรีไซเคิลแล้ว รวมทั้งลดหย่อนภาษีนำเข้าเทคโนโลยีสะอาดและภาษีเงินได้นิติบุคคลแก่ผู้ประกอบการ ตลอดจนผลักดันให้สถาบันการเงินพิจารณาให้สินเชื่อเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ผู้ประกอบการที่ใช้กระบวนการผลิตที่สะอาด

(4) ส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสะอาด และการผลิตพลังงานทดแทน โดยให้ดำเนินการร่วมกับภาคเอกชนที่จะเป็นผู้นำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในเชิงพาณิชย์ และชุมชนที่มีองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมให้ต่อยอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่แล้ว โดยเฉพาะในภาคเกษตร ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มาก

(5) เป็นผู้นำในการสร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการปรับปรุงกฎ ระเบียบ วิธีการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐให้สามารถรองรับสินค้าดังกล่าว (Green Government Procurement) รวมทั้งกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน กลไกการตรวจสอบและรับรองคุณภาพสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับของตลาดโลก พัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลสินค้าหลากหลาย/สินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเกณฑ์และระบบตรวจสอบเพื่อให้รางวัลกับหน่วยงานที่เป็นองค์กรสีเขียว

(6) พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยผลักดันให้เกิดระบบประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment - SEA) ตั้งแต่ขั้นของการกำหนดนโยบาย แผน และการพัฒนาระดับพื้นที่ รวมทั้งจัดให้มีระบบ กลไก และตัวชี้วัดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ (Health Impact Assessment - HIA) และระบบประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment - SIA) ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment - EIA) และนำหลักการดังกล่าว มากำหนดไว้ในการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการพัฒนาของรัฐหรือที่รัฐอนุมัติให้เอกชนดำเนินการ

(7) กำหนดเขตการใช้ที่ดิน (Zoning) รวมทั้งกำหนดทิศทางและจัดระเบียบการเติบโตของชุมชน โดยคำนึงถึงศักยภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม ปริมาณและประเภทของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐาน และบริการสาธารณะ เพื่อให้สามารถควบคุมผลกระทบมิให้เกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และความสามารถในการบริหารจัดการ

(8) ปรับแนวทางและมาตรการส่งเสริมการลงทุนให้คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น เพื่อมิให้อุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูงหลักเลียงกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม จากประเทศที่เข้มงวดกว่า เข้ามาสร้างมลพิษในประเทศไทย

(9) ปรับปรุงกฎหมายให้สามารถเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมและค่าธรรมเนียมด้านสิ่งแวดล้อม และสามารถนำรายได้ส่วนนี้ไปสมทบกองทุนสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายเพื่อจัดระบบภาษีท้องถิ่นให้สามารถนำมาใช้บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเอง

(10) เพิ่มประสิทธิภาพของกลไกการจัดการขยะชุมชน ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ของเสียอันตราย และขยะติดเชื้อ สร้างแรงจูงใจให้เกิดการลดและคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด สนับสนุนการสร้างธุรกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน และธุรกิจเอกชนจากขยะรีไซเคิล พัฒนาระบบรวบรวมคัดแยก และโครงสร้างพื้นฐาน และส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในการจัดการ ของเสียอันตราย รวมทั้งออกกฎหมายให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อซากผลิตภัณฑ์ของตนเอง เรียกเก็บภาษีผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดของเสียอันตราย พิจารณานำมาตรการภาษีบรรจุกฎ และการเก็บอัตราภาษีที่แตกต่างกัน สำหรับสินค้าที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้และเป็นของเสียอันตราย สนับสนุนการวิจัย และนำมาใช้เชิงพาณิชย์สำหรับผลิตภัณฑ์/บรรจุกฎทดแทน ตลอดจนสนับสนุนให้ อปท. มีระบบเก็บขน และกำจัดขยะติดเชื้อแยกต่างหากและเป็นแบบรวมศูนย์

(11) ควบคุมมลพิษทางอากาศจากภาคการขนส่ง อุตสาหกรรม ก่อสร้าง การเผาในที่โล่ง และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยสนับสนุนการใช้เครื่องยนต์และพลังงานสะอาดในระบบขนส่งสาธารณะ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมือง และสนับสนุนมาตรการกลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism, CDM)

(12) ยกระดับขีดความสามารถของ อปท. ทั้งทางด้านวิชาการ ความรู้ความสามารถของบุคลากรและงบประมาณ ควบคู่กับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปยัง อปท. กำหนดเงื่อนไขด้านงบประมาณเพื่อจูงใจให้ อปท. รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม มีมาตรการจูงใจให้ อปท. จัดเก็บค่าบริการน้ำเสีย และค่ากำจัดขยะเพื่อนำมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น รวมทั้งจัดให้มีระบบหรือการชดเชยที่เหมาะสมและเป็นธรรมให้แก่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐ และ อปท. เช่น การทำหลุมฝังกลบหรือเตาเผาขยะและโรงบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

ภาคเอกชน

(1) ผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีมาเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและรักษาสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคให้มากขึ้น และรวมตัวเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายผู้ผลิตเพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบการธุรกิจให้มีจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม

(2) พัฒนา ถ่ายทอดเทคนิค องค์ความรู้ และขยายผลประสบการณ์ความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีสะอาดในการประกอบธุรกิจ ให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อยอื่น ๆ เพื่อขยายผลการดำเนินงาน รวมทั้งพัฒนาบุคลากรในด้านเทคโนโลยีสะอาด โดยเฉพาะสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในกลุ่มวิสาหกิจ (cluster) และคู่ค้าธุรกิจ (supply chain)

(3) ลดปริมาณการใช้บรรจุภัณฑ์และใช้บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุย่อยสลายง่าย เรียกคืนซากบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เสื่อมสภาพ รวมทั้งจัดหาสถานที่เหมาะสมเพื่อรองรับระบบคัดแยกและส่งคืนซากบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์

(4) รับผิดชอบในการชดเชยให้แก่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบการที่ก่อมลพิษของตน

องค์กรพัฒนาเอกชน / ชุมชน / ประชาชน

(1) กำหนดให้มีและมอบสิ่งจูงใจทางสังคม (Social Incentive) ร่วมกับภาครัฐ เพื่อสนับสนุนสถานประกอบการและผลิตภัณฑ์ที่มีภาพลักษณ์ที่ดีด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการรวมตัวเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคเพื่อสิ่งแวดล้อม (Green Consumers) เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือในการพิทักษ์สิทธิและเฝ้าระวัง เช่น เป็นชมรมหรือเครือข่ายเกษตรกรปลอดสารพิษ ชมรมผู้บริโภคเพื่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เป็นต้น

(2) ส่งเสริมการใช้วัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิตตามวิถีไทย เพื่อปลูกฝัง ค่านิยมการบริโภคอย่างพอเพียง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้สถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา ด้วยการให้ความรู้โดยตรง การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี และการทำกิจกรรมร่วมกัน

(3) สร้างตัวอย่างชุมชนแบบพอเพียง ที่มีการบริโภคตามความจำเป็น ผลิตโดยใช้ ทรัพยากรของท้องถิ่น บนฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม เน้นการเรียนรู้และพึ่งตนเอง ตัวอย่างเช่น ชุมชน เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

(4) ค้นหาและพัฒนาภูมิปัญญาในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่มีอยู่ในชุมชน สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ในแต่ละชุมชน และพัฒนาต่อยอดให้เป็นองค์ความรู้ระดับสากล เพื่อนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชนได้ เช่น กระบวนการผลิต และเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย

(5) สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการลดและคัดแยกขยะ รวมตัวเป็นประชาคม เพื่อสร้างอาชีพและสร้างธุรกิจชุมชนในการจัดการขยะรีไซเคิลและนำเงินที่ได้มาจัดทำสวัสดิการให้แก่ คนในชุมชน ซื่อสัตย์และบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประหยัดพลังงาน รวมทั้งร่วมมือในการจ่าย ค่าบำบัดและกำจัดมลพิษ

(6) สร้างเครือข่ายตรวจสอบเฝ้าระวังมลพิษร่วมกันระหว่างชุมชนและ อปท. สร้าง แรงจูงใจให้องค์กรประชาชนและเครือข่ายสามารถแจ้งเบาะแสการละเมิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม

ภาควิชาการ

(1) พัฒนาการศึกษาวิจัยด้านเทคโนโลยีสะอาด เช่น เทคโนโลยีในการลดของเสีย จากกระบวนการผลิต การปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบและคุณภาพสินค้าจากวัสดุอยู่แล้ว การวิจัยหา สัดส่วนของวัตถุดิบที่เหมาะสมในการนำมาผลิตบรรจุภัณฑ์ที่กำจัดง่าย วิจัยและพัฒนาเชิงพาณิชย์ สำหรับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ทดแทนหรือที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การวิจัยเรื่อง LCA และ Eco design เป็นต้น และนำไปเผยแพร่ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

(2) จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน การใช้สินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สินค้าที่สามารถใช้ซ้ำหรือสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ เป็นต้น และบูรณาการความรู้ด้าน สิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ

(3) สนับสนุนองค์ความรู้และวิชาการทางวิชาการให้กับ อปท. ในการ จัดการ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(1) พัฒนาองค์ความรู้ และเพิ่มบทบาทการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น ปรับปรุง พื้นฟูระบบบำบัดน้ำเสียรวม จัดทำศูนย์จัดการขยะรวมหรือในบางพื้นที่ที่อาจลงทุนร่วมกัน โดยแยก ชากผลิตภัณฑ์อันตรายที่ใช้แล้วจากชุมชนเพื่อนำไปรีไซเคิลและบำบัดอย่างถูกต้อง

(2) ปรับปรุงระเบียบและข้อกำหนดในการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียแบบติดกับที่สำหรับอาคารบ้านเรือนในพื้นที่ที่ไม่สามารถก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมได้ รวมทั้งติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียแบบกลุ่มอาคาร

(3) จัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสีย และค่าธรรมเนียมเก็บขนและกำจัดขยะในระดับที่ทำให้มีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพได้ และนำรายได้จากภาษีที่ อปท. จัดเก็บเองหรือที่รัฐจัดสรรให้ มาใช้ในการบำรุงรักษา และพัฒนาระบบบำบัดมลพิษ และจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

สื่อมวลชน

(1) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างจิตสำนึก ความรู้ความเข้าใจและสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคที่ยั่งยืน การบริโภคอย่างพอเพียง รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสาร และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการบริโภคที่ไม่ยั่งยืนหรือมีการปนเปื้อนของสารพิษต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เพื่อให้ผู้บริโภคมีองค์ความรู้เพียงพอต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ

4.3 การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาครัฐ

(1) สร้างระบบฐานข้อมูลระดับชาติที่เป็นมาตรฐานมีรายละเอียดด้านอนุกรมวิธาน คุณสมบัติ การใช้ประโยชน์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยระบุชุมชนเจ้าของภูมิปัญญา นอกจากนี้ ให้มีการรวบรวมและบริหารจัดการข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของชาติทั้งหมด รวมทั้งวางระบบกลั่นกรองการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์

(2) พัฒนาระบบการศึกษาด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดยร่วมกับสถานศึกษาท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรให้ความรู้พื้นฐานแก่เด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น ตลอดจนองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านระบบนิเวศเกษตร สมุนไพร และการแพทย์แผนไทย รวมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งสถาบันการศึกษา/หลักสูตร/โรงพยาบาลแพทย์แผนไทยในทุกภูมิภาค

(3) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ร่วมกับชุมชน โดยจัดสรรทุนให้ท้องถิ่น ในการพัฒนาใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ ในขณะเดียวกัน ก็วางแผนจัดระบบการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงลึกของชนิดพันธุ์ที่มีความสำคัญ รวมทั้งสนับสนุนการนำฐานข้อมูลที่ได้รวบรวมจัดทำไว้แล้วมาเป็นพื้นฐานในการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านสมุนไพร เกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์

(4) สนับสนุนการสร้างบุคลากรด้านความหลากหลายทางชีวภาพ นักวิทยาศาสตร์ นักวิชาการ และนักพัฒนาที่มีความรู้ และความเข้าใจอย่างบูรณาการทั้งด้านนิเวศวิทยา เทคโนโลยีชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้าน แพทย์แผนไทย ในการสืบทอดองค์ความรู้เพื่อสร้างคนรุ่นต่อไป

(5) สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี ระบบข้อมูลข่าวสาร เสริมให้ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน เครื่องจักรเครื่องมือ ส่งเสริมการจัดการ การพัฒนาคุณภาพการผลิต และการตลาดรวมทั้งให้มีต้นแบบการเรียนรู้กระจายในพื้นที่ต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนการเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจท้องถิ่น เศรษฐกิจกิจระดับประเทศ และระหว่างประเทศ

(6) ให้การสนับสนุนและบูรณาการนโยบายที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายการเสริมสร้างสุขภาพ การพัฒนาสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย อาหารปลอดภัย การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน การลดสารเคมีการเกษตร รวมทั้งกำหนดจุดยืนที่ชัดเจนในประเด็นที่อาจมีข้อขัดแย้งเชิงนโยบายในอนาคต เช่น เรื่องสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุกรรม (GMOs) เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนเกิดความเข้าใจ และดำเนินการสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

(7) กำหนดมาตรการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจากการคุกคามภายนอก โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม การเข้าถึงข้อมูล องค์ความรู้ และการใช้ประโยชน์ที่มีผู้ศึกษารวบรวมไว้ รวมทั้งมีมาตรการรองรับเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการจดสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต ซึ่งถูกผลักดันจากข้อตกลงการเปิดเขตการค้าเสรี ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเกษตรกร และความมั่นคงด้านเมล็ดพันธุ์ของประเทศ

(8) วางระบบการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม สร้างความพร้อมด้านกลไกการบริหารจัดการ กฎหมาย และมาตรการ เพื่อตอบแทนผลประโยชน์แก่ชุมชนและเกษตรกรที่เป็นเจ้าของพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(9) สร้างพันธมิตรกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ประสานความร่วมมือทั้งระดับทวิภาคี และพหุภาคี กับประเทศเจ้าของทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกัน ในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และกำหนดจุดยืนสำหรับการเจรจาต่อรองในเวทีระหว่างประเทศ

องค์กรพัฒนาเอกชน/ชุมชน

(1) ส่งเสริมการเรียนรู้ทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ที่นำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองด้านอาหารและสุขภาพ และการผลิตที่สามารถสร้างสรรค์คุณค่า จากพื้นฐานความรู้ ภูมิปัญญา และความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น

(2) สนับสนุนการเชื่อมโยงชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างเครือข่ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกัน เช่น บริการสุขภาพ อาหาร สมุนไพร และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงตลาดท้องถิ่นและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนขยายสู่ระดับประเทศ

ภาคเอกชน

(1) ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพด้านนวัตกรรมและการตลาด เชื่อมต่อการวิจัยพัฒนากับการพาณิชย์ มีความยุติธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ระหว่างเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเจ้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ

(2) สนับสนุนการวิจัยตลาดของสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกับความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค

(3) ยกระดับการผลิตและสร้างมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร สมุนไพร และผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ให้สอดคล้องกับการสร้างสังคมสุขภาพ และสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค

ภาควิชาการ

(1) สนับสนุนการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำฐานข้อมูล โดยเริ่มต้นจากพืชสมุนไพร ผักพื้นบ้าน รวบรวมผลงานที่ได้มีการวิจัยไปแล้วทั่วประเทศ รวมทั้งสนับสนุนชุมชนในการรวบรวมข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลระดับชาติ

(2) ทำการวิจัยร่วมกับชุมชน ให้การศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น

สื่อมวลชน

(1) ส่งเสริมการตลาดเชิงสังคม โดยเผยแพร่สร้างค่านิยมเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพ วิถีธรรมชาติ อาหารปลอดภัย ครัวของโลก ภูมิปัญญาไทย การใช้สมุนไพรที่ถูกต้อง เผยแพร่ข้อมูลความรู้ให้เกิดขึ้นทุกระดับของสังคม ส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้สนใจภูมิปัญญาไทยให้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศ เพื่อสร้างแรงขับเคลื่อนด้านอุปสงค์ (Demand Driven) ที่ก่อให้เกิดการขยายจากระดับประเทศ ไปสู่การแข่งขันในระดับโลก

(2) ให้การศึกษาแก่สังคมชุมชน สร้างความตื่นตัวแก่สาธารณชน โดยเผยแพร่กรณีศึกษาและบทเรียนที่เกิดขึ้นในที่ต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาการจดสิทธิบัตร โจรสลัดชีวภาพ รูปแบบและเงื่อนไขที่นำไปสู่การแย่งชิงผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5

กระบวนการและกลไก

ในการขับเคลื่อนแนวทางตามยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องมีกระบวนการและกลไกที่จะต้องผลักดันและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของภาคีการพัฒนาต่างๆ อย่างเป็นบูรณาการ การส่งเสริมความร่วมมือตามพันธกรณีระหว่างประเทศ และกระบวนการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น

5.1 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระหว่างภาคีการพัฒนาอย่างเป็นบูรณาการ

เนื่องจากยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่อยู่ในความรับผิดชอบของหลายภาคีการพัฒนา ซึ่งต่างดำเนินการเฉพาะส่วนและมุ่งวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องมีกลไกระดับชาติที่จะเป็นเจ้าภาพบูรณาการการดำเนินงานของภาคีต่างๆ ให้เกิดเอกภาพ รวมทั้งติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

5.2 การส่งเสริมความร่วมมือและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเวทีระหว่างประเทศ

จำเป็นต้องมีกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อกำหนดจุดยืนเชิงยุทธศาสตร์ ต่อพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศ ด้านการค้าและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ พิธีสารว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก พิธีสารเกียวโต อนุสัญญาและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสารเคมีและของเสียอันตราย เช่น อนุสัญญาสต็อกโฮล์มว่าด้วยสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน อนุสัญญารอตเตอร์ดัมว่าด้วยการกระบวนกรแจ้งข้อมูลล่วงหน้าสำหรับสารเคมี ป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์บางชนิดในการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งกลไกรองรับข้อตกลงอาเซียน เรื่องมลพิษจากหมอกควันข้ามแดน เป็นต้น กลไกดังกล่าว จะทำหน้าที่ติดตามสถานการณ์ วิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้ม ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ ในระดับโลก ภูมิภาค ทวิภาคี และพหุภาคี รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และการรวมกลุ่มเพื่อเจรจาต่อรองรักษาผลประโยชน์ร่วมกันในเวทีระหว่างประเทศ

5.3 กระบวนการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่ระดับท้องถิ่น

ส่งเสริมกลไกบทบาทการรวมตัวกันของชุมชนท้องถิ่นในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน มุ่งพัฒนากระบวนการจัดทำแผนชุมชนให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ สร้างชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง จัดการตนเองได้ดี ควรเร่งกระจายบุคลากรและงบประมาณ รวมทั้งระบบการคลังส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับอำนาจและภารกิจที่ได้รับ เสริมสร้างบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยพัฒนาขีดความสามารถของ อปท. ทั้งด้านวิชาการ กฎหมาย และการบริหารจัดการ เพื่อให้เป็นองค์กรประสานงานในการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในพื้นที่

6

ตัวชี้วัดสำหรับการติดตามผล

ตัวชี้วัดการดำเนินการ ตามยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่สนองตอบต่อวัตถุประสงค์ตามเกณฑ์ข้างต้น ดังกล่าว สามารถแยกตามแนวทางการดำเนินงานได้ ดังนี้

6.1 การรักษาฐานทรัพยากรและสมดุลของระบบนิเวศ

- (1) คุ่มครองพื้นที่ป่าให้คงความอุดมสมบูรณ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 33 มีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 18 ของพื้นที่ประเทศ
- (2) จำนวนพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมได้รับการอนุรักษ์ พื้นฟู และป้องกันการชะล้าง
- (3) ระบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำ และระบบน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ที่มีคุณภาพ

(4) คุณภาพน้ำในแม่น้ำสายหลัก โดยเฉพาะเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่าง และทะเลสาบสงขลาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตลอดทั้งปี

(5) รักษาพื้นที่และฟื้นฟูป่าชายเลนที่มีอยู่ 1.5 ล้านไร่ให้คืนความสมบูรณ์ตามธรรมชาติ อนุรักษ์ขยายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ ไม่น้อยกว่า 50 ชนิด

6.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

(1) อัตราการเกิดขยะในเมืองใหญ่ลดลง มีการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของปริมาณขยะชุมชนที่เกิดขึ้น มีการรวบรวมและกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนอย่างถูกสุขลักษณะ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 จำนวนกลุ่มธุรกิจชุมชนและเอกชนที่ได้รับการสนับสนุนการลงทุน

(2) ร้อยละ 80 ของกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมได้รับการจัดการ เกิดกลไกการกำจัดของเสียอันตรายจากชุมชนอย่างเป็นระบบ มีกฎหมายจัดการของเสียอันตรายจากซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว หรือกฎหมายที่ให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบซากผลิตภัณฑ์ของตน

(3) ระบบบำบัดน้ำเสียของ อปท.ที่ได้ดำเนินการก่อสร้างแล้ว สามารถให้บริการได้เต็มตามศักยภาพและครอบคลุมพื้นที่ ครอบคลุมไปกับการเก็บค่าบริการการบำบัดน้ำเสีย

(4) คุณภาพอากาศและเสียง ทั้งในเขตเมือง และเขตอุตสาหกรรม ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของแต่ละประเภทมลพิษทุกช่วงเวลาของการตรวจวัด

(5) บัญชีรายการสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ให้รัฐจัดซื้ออย่างน้อย 10 รายการ และปริมาณการจัดซื้อสินค้าดังกล่าวของหน่วยงานภาครัฐเป็นร้อยละ 30 ของปริมาณการจัดซื้อทั้งหมดของสินค้าแต่ละประเภท ในปี 2550-2551 และเพิ่มเป็นร้อยละ 50 ในปี 2552-2553 และควรประกาศบัญชีรายการสินค้าเพิ่มเติมและยกระดับเป้าหมายในการจัดซื้อเพิ่มจากเดิมที่กำหนดไว้ในระยะเวลาที่เหมาะสม

(6) หน่วยงานของรัฐมีการจัดทำและนำระบบการประเมินสิ่งแวดล้อม (Strategic Environmental Assessment, SEA) มาใช้ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ เพื่อป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมก่อนการดำเนินการ

(7) มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำลังคน และงบประมาณสู่การคลังส่วนท้องถิ่น ไปให้ อปท. เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ครบทั้ง 42 ภารกิจ รวมทั้งมีการปรับแก้ไขหรือตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นเอกภาพ

6.3 การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(1) มีระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพระดับประเทศ 1 ระบบ ฐานข้อมูลระดับชุมชนอย่างน้อย 1500 ชุมชน และฐานข้อมูลของระบบนิเวศอย่างน้อย 45 แห่ง รวมทั้งมีระเบียบการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพันธุ์ที่สำคัญ

(2) เกิดเครือข่ายชุมชนพึ่งตนเองที่มีความมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพ จากการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น

(3) ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน และการขยายตัวของภาคการผลิตและบริการ จากกิจกรรมเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ
